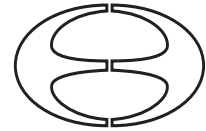

Universala Esperanto-Asocio

en oficialaj rilatoj kun UN kaj Unesko

Centra Officejo: Nieuwe Binnenweg 176, 3015 BJ Rotterdam, Nederlando

Telefona +3110 436 10 44 / 436 15 39 Telefakso +3110 436 17 51

Esperanto – oppdatert informasjon 2003-01-10

I en verden med stadig større bevissthet om minoriteters rettigheter og om språklig og kulturelt mangfold vekker det internasjonale språket esperanto fornyet oppmerksomhet hos innflytelsesrike beslutningstakere. Ikke-statlige organisasjoner og koalisjoner øver påtrykk for å få spørsmålet om internasjonalt språk satt på dagsordenen i FN og EU. I juli 1996 var en gruppe uavhengige eksperter samlet i Praha, Tsjekkia, til "Nitobe-symposiet av internasjonale organisasjoner", som undersøkte esperantos stilling og foreslo at språket ble trukket inn i aktuelle debatter om språklige rettigheter og språkpolitikk. Praha-manifestet, som i modernisert form gjentar erklæringen om de verdiene og målene som ligger til grunn for esperanto-bevegelsen, understreker språklig demokrati og bevaring av språklig mangfold. Blant esperanto-talende som har vært framme i nyhetsbildet i de siste åra, finner vi Nobelprisvinneren Reinhard Selten fra 1994, Zsuzsa Polgár, som ble verdensmester i sjakk i 1996, og Tivadar Soros, far til finansmannen George Soros. Indiĝenaj Dialogoj ("urfolksdialoger"), et program for å styrke dialogen mellom urfolk verden over, går rundt problemet med tidligere kolonimaktens språk ved å bruke esperanto som kommunikasjonsmiddel. Her kommer noen ytterligere fakta om esperantos stilling i dag.

Mål og opprinnelse. Grunnet det som skulle bli det internasjonale språket esperanto, ble utgitt i Warszawa i 1887 av dr. Ludwik Lazar Zamenhof. Ideen om et internasjonalt planspråk som ikke var tenkt å erstatte de etniske språkene, men brukes i tillegg til dem, som språk nummer 2 for alle, var ikke ny. Zamenhof innså imidlertid at et slikt språk måtte utvikles ved felles innsats, og han innskrenket derfor i første omgang sitt forslag til en minimalistisk grammatikk og et lite ordforråd. Esperanto er nå et fullt utviklet språk med et verdensomspennende språkfelleskap og med alle uttrykksmuligheter. Mange av Zamenhofs ideer foregrep ideene til grunnleggeren av moderne språkvitenskap, strukturalisten Ferdinand de Saussure (hvis bror René var esperantist).

Karakteristika. Esperanto brukes både muntlig og skriftlig. Dets ordforråd kommer særlig fra vesteuropeiske språk, mens syntaks og morfologi er sterkt påvirket av slavisk. Morfemene (de betydningsbærende elementene) på esperanto har bare én form og kan kombineres nesten i det uendelige til ulike ord, slik at språket også har mye til felles med isolerende språk som kinesisk, mens den indre ordstrukturen viser likhetspunkter med agglutinerende språk som tyrkisk, swahili og japansk.

Utvikling. I begynnelsen besto språket av ca. 1000 ordrøtter som en kan danne 10.000 eller 12.000 ord av. I dag inneholder esperanto-ordbøker ofte 15.000 eller 20.000 røtter som det er mulig å danne hundretusener av ord ved hjelp av, og språket utvikler seg fortsatt: et esperanto-akademi kontrollerer aktuelle tendenser. Gjennom tidene har språket vært brukt til nesten alle tenkelige formål, noen av dem omstridte eller problematiske. Språket har vært forbudt og dets brukere forfulgt, både av Stalin, som anså det for å være et språk for "kosmopolitter", og av Hitler, som så det som et jødespråk (Zamenhof, språkets skaper, var jøde). Ved at språket brukes som hjemmespråk, finnes det nå kanskje tusen som har esperanto som morsmål.

Brukere. Universala Esperanto-Asocio (UEA, verdens esperanto-forbund), hvis medlemmer utgjør den mest aktive delen av esperanto-felleskapet, har landsforbund i 62 land og enkeltmedlemmer i nesten dobbelt så mange. Antall solgte lærebøker og medlemsstatistikker for lokale foreninger viser at antall mennesker med et visst kjennskap til språket er på flere hundre tusen eller til og med millioner. Det finnes esperanto-talende over hele verden, med bemerkelsesverdige konsentrasjoner i så ulike land som Kina, Japan, Brasil, Iran, Madagaskar, Bulgaria og Cuba.

Esperanto-undervisning. Det er fort gjort å komme i gang med å kommunisere ved hjelp av esperanto, og slik gir det en ideell innføring til studiet av fremmede språk. I løpet av uker kan elever begynne å bruke esperanto til brevveksling, og i løpet av måneder til skolareiser utenlands. Eksperimentelle og uformelle observasjoner vitner om at har en på forhånd lært esperanto, har det en positiv effekt på studiet av både første og annet språk. Selv om det undervises i esperanto i noen skoler, er det vanligste at en lærer det på egen hånd, enten per korrespondanse (på papir eller elektronisk) eller gjennom lokale esperanto-klubber. Det finnes lærebøker og materiell til selvstudium på over 100 språk. Et nytt nettsted for esperanto-lærere, www.edukado.net, gir et visst bilde av den aktuelle undervisningsvirksomheten.

Offisiell anerkjennelse. I 1954 anerkjente Unescos generalkonferanse at det som er oppnådd ved hjelp av esperanto, er i tråd med Unescos mål og idealer, og det ble opprettet offisielle forbindelser mellom Unesco og UEA. Samarbeidet mellom de to organisasjonene fortsetter. I 1977 talte Unescos generaldirektør, Amadou-Mahtar M'Bow, til den 62. Verdenskongressen for Esperanto. I 1985 henstilte Unescos generalkonferanse til medlemsstater og internasjonale organisasjoner å fremme undervisning i esperanto i skolene og bruk av språket i internasjonale saker. UEA har konsultative forbindelser også med FN, UNICEF, Europarådet, Organisasjonen av amerikanske stater, og Den internasjonale standardiseringsorganisasjonen.

Møter og reisevirksomhet. Mer enn hundre internasjonale konferanser og møter holdes årlig på esperanto – uten oversettere eller tolker. Den største er Verdenskongressen for Esperanto, som i det siste har vært holdt på følgende steder: Adelaide (1997), Montpellier (1998), Berlin (1999), Tel-Aviv (2000), Zagreb (2001) og Fortaleza, Brasil (2002). Kommende verdenskongresser vil finne sted i Göteborg (2003); Beijing, Kina (2004); og Vilnius, Litauen (2005). Det første symposiet av esperantister i arabiske land ble holdt i Amman i 2000, den femte all-amerikanske kongressen ble holdt i Mexico by i 2001, og den siste asiatiske kongressen fant sted i Seoul i 2002. 2002-utgaven av Pasporta Servo, en tjeneste drevet av ungdomsavdelingen av UEA, inneholder adresser til 1200 verter i 82 land, som gir gratis overnatting til esperanto-talende på reise.

Forskning og biblioteker. Ved mange universiteter er esperanto inkludert i kurs i lingvistikk; noen tilbyr det som et selvstendig studieemne. Det er særlig verd å merke seg Eötvös Lóránd-universitetet i Budapest, der en kan velge esperanto

som emne for diplomarbeid (hovedoppgave), og universitetet i Poznań, Polen, med diplomprogram (masterprogram) i interlingvistikk. Bibliografien til den amerikanske Modern Language Association registrerer over 300 fag-utgivelser om esperanto årlig. Det britiske esperanto-forbundets bibliotek har over 20.000 titler. Av andre store biblioteker kan nevnes det internasjonale esperanto-museet i Wien (som er en del av Østerrikes nasjonalbibliotek), Hodler-biblioteket ved UEAs hovedkontor i Rotterdam, og esperanto-samlingen i Aalen, Tyskland. En kan søke i samlingene i Wien og Aalen ved hjelp av Internett og det internasjonale utlånssystemet.

Fagkontakter og spesielle interesser. Organisasjoner for esperanto-talende innen ulike yrkesgrupper omfatter leger, forfattere, jernbanefolk, vitenskapsfolk, musikere og mange andre. Flere av dem utgir sine egne tidsskrifter, organiserer konferanser og bidrar til å utvikle fagspråket på sine spesialområder. Akademio Internacia de la Sciencoj de San-Marino (det internasjonale vitenskapsakademiet i San Marino) letter samarbeidet på universitetsnivå. Det utgis regelmessig original og oversatt faglitteratur på områder som astronomi, informatikk, botanikk, entomologi, kjemi, jus og filosofi. Det finnes organisasjoner for interessegrupper som speidere, blinde, sjakk- og go-spillere, og ungdomsavdelingen av UEA, TEJO, arrangerer hyppig internasjonale møter og utgir sine egne tidsskrifter. Buddhister, shintoister, katolikker, kvekere, protestanter, mormoner og baha'ier har egne organisasjoner, og mange samfunns-engasjerte grupper bruker språket.

Litteratur. Den blomstrende litterære tradisjonen på esperanto er anerkjent av PEN-International, som opptok en esperanto-filial som medlem på sin 60. kongress i september 1993. Av bemerkelsesverdige nålevende esperanto-forfattere kan nevnes romanforfatterne Trevor Steele (Australia), István Nemere (Ungarn) og Spomenka Štimec (Kroatia), dikterne William Auld (Skottland), Mikhail Gishpling (Russland/Israel) og Abel Montagut (Catalonia), og essayistene og oversetterne Probal Dashgupta (India), Fernando de Diego (Venezuela) og Kurisu Kei (Japan). Auld ble foreslått som kandidat til Nobelprisen i litteratur både i 1999 og 2000 for sine bidrag til poesien.

Oversettelser. Litterære oversettelser som er utgitt i det siste, omfatter *Den gamle mannen og havet* av Hemingway, *Ringenes herre* av Tolkien, *Hundre års ensomhet* av García Márquez, *Rubaiyyat* av Umar Khayyam, *Blikktrommen* av Grass, *Undrenes bok* av Marco Polo, og den store familiesagaen *Drømmen om det røde huset* av Cao Xueqin. For barn har vi i tillegg til Asterix, Ole Brumm og Tin-Tin nå fått Struwelpeter og Pippi Langstrømpe. Videre er alle Mummitroll-bøkene av den verdensberømte Finlands-svenske forfatteren Tove Jansson samt *Oz*-bøkene av L. Frank Baum tilgjengelige på web (Verdensveven). Av oversettelser fra esperanto kan nevnes *Maskerado* (Maskerade), ei bok som kom ut på esperanto i 1965, skrevet av Tivadar Soros, far til finansmannen George Soros. Den forteller hva hans familie opplevde under nazi-okkupasjonen av Budapest. Dette verket er nylig kommet ut på engelsk i Storbritannia (2000) og USA (2001), og det er nå også kommet på russisk, tysk og tyrkisk.

Teater og kino. Skuespill av så ulike forfattere som Goldoni, Ionesco, Shakespeare og Ayckbourn er i løpet av de siste åra blitt olppført på esperanto. Mange Shakespeare-dramaer fore ligger i esperanto-oversettelse: en av de siste oppsetningene på esperanto var *Kong Lear*, som i desember 2001 ble oppført i Hanoi, Vjetnam, med lokale skuespillere. Selv om det i scenene i *Den store diktatoren* av Chaplin ble brukt plakater på esperanto, er langfilmer mindre vanlige. Et bemerkelsesverdig unntak er kultfilmen *Mareritt*, der dialogene er utelukkende på esperanto.

Musikk. Musikkjangerer som dyrkes på esperanto, omfatter slagere og folkesanger, rock, viser, sang for solister og kor, samt opera. Populære låtskrivere og artister, deriblant britten Elvis Costello og amerikaneren Michael Jackson, har enten gjort innspillinger på esperanto, laget instrumentalmusikk inspirert av språket, eller brukt det i sin markedsføring. Noen spor fra Warner Brothers' album *Esperanto*, som ble lansert i Spania i november 1996, plasserte seg høyt på de spanske hitlistene. Av klassiske orkesterverk og korverk med tekst på esperanto kan nevnes *La Koro Sutro* av Lou Harrison og den første symfonien av David Gaines, begge fra USA. Musikk på esperanto kan finnes på web, deriblant noen nettsteder der en kan drive med karaoke på esperanto.

Periodika. Over 100 magasiner og tidsskrifter utgis regelmessig på esperanto, deriblant det månedlige nyhetsmagasinet *Monato*, det litterære tidsskriftet *Fonto*, og UEAs organ *Esperanto*. *Monato* tilbys også i elektronisk utgave, noen tidsskrifter stiller web-arkiver til disposisjon og *Eventoj*, som til nå [overs. anm.] har kommet ut hver 14. dag, tilbyr nå en informasjonstjeneste med e-post. Av andre periodiske publikasjoner kan nevnes tidsskrifter for medisin og vitenskap, religiøse magasiner, ungdomsblad, tidsskrifter om utdanning, andre litterære tidsskrifter, og blad om spesielle emner.

Radio og fjernsyn. Radiostasjoner i Østerrike [inntil høsten 2002. Overs. anm.], Brasil, Kina, Kuba, Estland, Italia, Polen og Ungarn sender regelmessig på esperanto, og det samme gjør Vatikanets radio. Noen programmer kan også høres på Internett. Fjernsynskanaler i ulike land sender esperanto-kurs, bl.a. er en esperanto-versjon i 16 deler av BBC-kurset Muzzy in Gondoland, Mazi en Gondolando, i det siste blitt sendt i polsk fjernsyns kanal 1.

Internett. Elektroniske nett er det raskest voksende kommunikasjonsmidlet blant brukere av esperanto. Det finnes noen hundre diskusjonslister på esperanto, der emnene spenner fra bruk av språket i familien til den generelle relativitetsteorien. Esperanto brukes mye i prateroms-protokollene ICQ, IRC og PalTalk. Web-sider på esperanto teller hundretusener. Noen kan finnes i det virtuelle esperanto-biblioteket på www.esperanto.net/veb, andre ved å taste inn "Esperanto" i hvilken som helst web-søkemotor.

UEA-tjenester. UEA utgir bøker, tidsskrifter og ei årbok med lister over esperanto-organisasjoner og lokale representanter verden over. Disse publikasjonene, sammen med opplysninger om plater, kassetter osv, er listet opp i UEAs bokkatalog, som kan fås på papir, men også er tilgjengelig på web (www.uea.org/katalogo). Forbundets boktjeneste har over 3500 titler på lager. En serie som utgis av UEA på esperanto, engelsk og fransk, Esperanto-dokumentoj, bringer studier og rapporter om den aktuelle situasjonen i esperanto-verdenen og kan fås fra UEAs hovedkontor i Rotterdam.

For ytterligere opplysninger om esperanto, kontakt

Norsk Esperanto-Forbund, Olaf Schous vei 18, 0572 Oslo, tlf 22 35 08 94, e-post: esperanto@online.no, internet: www.esperanto.no – eller

UEA, Nieuwe Binnenweg 176, 3015 BJ Rotterdam, Nederland (tlf. +31-10-436-1044; faks 436-1751; e-post uea@inter.nl.net), eller 777 United Nations Plaza, New York, NY 10017, USA (tlf. +1-212-687-7041; faks 949-4177), eller www.uea.org.